

Milli Yenilik Sistemindeki Kayıp Halka Hakkında

Addressing the Missing Link in National Innovation System

Prof. Dr. Tarik OZKUL

American University of Sharjah, Sharjah, UAE

tozkul@aus.edu

Dr. Halit Kaplan

Türk Hava kurumu Üniversitesi

Bahçekapı Mahallesi Okul Sokak No:11 Etimesgut / ANKARA

hkaplan@thk.edu.tr

Abstract

National Innovation System is a customised innovation chain specifically designed to address special conditions and requirements of a particular environment. Since no two environments are exactly the same, a system that works somewhere else may not work efficiently when adapted to a different environment. This paper addresses some of the missing links in the chain that hinders the NIS system.

Özet

Milli Yenilik Sistemi (MYS) bir ülkede Bilim ve Teknoloji üretimini ülke şartlarının göz önüne alarak stimüle edip başlatacak bir sistem olarak tanımlanabilir. Ülkelerin şartları ve geçmişleri dolayısıyla, bir ülkede çalışan MYS'nin bir başka ülkede aynen çalışması beklenmemelidir. Ülkemiz son yıllarda olağanüstü hamleler yapmakta ancak halihazırda MYS sistemimizde aksayan noktalar göze çarpmaktadır. Bu makalede MYS sistemimizdeki eksikliği hissedilen, olmasının faydalı olduğunu noktalara işaret edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilik, Milli Yenilik Sistemleri, PCT, Patent

Keywords: Innovation, National Innovation System, PCT, Patent

1. Giriş

İnovasyonun çeşitli tarifleri olmakla beraber, en iyi tariflerden biri “Etkisi olan değişik bir şey” olarak yapılan tariftir[1,2]. İnovasyon günümüzde petrol, altın madeni gibi kıymetli bir ürün kabul edilmektedir.

Ülkemiz son yıllarda bilim ve teknoloji açısından önemli mesafe kaydetmiş ve 2023 yılı için önüne çok ciddi bir hedef koymuştur. Vizyon 2023 Strateji Belgesiyle deklare edilmiş olan yol haritası önemli konularda yapılması gerekenleri özetlemektedir. Bu belgede belirtilmiş hedeflerin ve çizilmiş yol haritasının ancak “inovasyonun” geliştirilebilmesi ve Milli Yenilik Sisteminin verimli çalışır hale getirilmesi ile olabileceği konuya hakim olan uzmanlar tarafından kabul edilmektedir[3].

Milli Yenilik Sistemi kısaca üniversiteler, sanayi ve Ar-Ge kurumlarının koordineli çalışması, devlet kurum ve politikalarının eş-güdümü ile ülkenin kalkınmasına önyak olacak faaliyetler oluşturacak bir mekanizma olarak özetlenebilir. Milli Yenilik Sisteminin ülkenin uluslararası rekabet gücünü artıracak türden ürün ve hizmetlerin oluşmasında katalizör görevi görmesi beklenir.

2. Vizyon 2023 ve İnovasyon

Ülkemizin 2023 hedefleri öncelik sırasına göre belirlenen konularda yerli teknolojilerin geliştirilerek ülkemizin uluslararası rekabet gücünü artıracak stratejik ürün ve hizmet portföyü oluşturma hedefi olarak özetlenebilir. Ülkemizin 2023 hedefinde belirtilen noktalara gelmesi ancak kendi özgün teknolojimizin geliştirilerek uluslararası rekabet edebilecek hale gelmesi sayesinde olabilir. Vizyon 2023 hedeflerine ulaşabilmek için çeşitli devlet kurumları görevlendirilmiş, mevcut yetkiler artırılmış ve kaynaklar sağlanarak Milli Yenilik Sisteminin fiili olarak oluşumu için adımlar atılmıştır. Ancak bu mekanizmanın uluslararası rekabet gücünü artıracak cinsten “teknoloji oluşturma” ayağında bazı aksaklıklar gözlemlenmektedir. Aksaklıkların bir kısmı ülke içindeki mekanizmalardan bir kısmı ise uluslararası sistemdeki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki kısımlarda bu sıkıntıların çıkış noktaları özetlenecek, makalenin son kısmında ise bu problemlere çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

2.1 Uluslararası Rekabet Gücü ve Zincirdeki Problemler

İnovasyon zincirindeki en önemli halkalardan birisi “fikri hakları koruma” yada “patent” halkasıdır. İnovasyon olayı bir fikirle başlar, fikri hakların korunmasıyla devam eder, sonunda üretilen bir ürün yada hizmet ile sona ulaşılır. Fikri haklarını koruyamadığımız hiçbir “inovatif fikir” üzerine yatırım yapmaya değmez. Yarın başkasının kolayca kopyalayıp yapabileceği hiçbir ürün de yatırımı cezbedemez. Patent konusuna şüpheli yaklaşanların çoğu “bir çok patentin ticarileşemeyeceğini, bu konudaki istatistiklerin her yüz patentten ancak birkaçının

ticarileşebileceğini” öne sürmektedirler. İstatikler doğrudur ve patent alınması bir ürünün başarılı olacağına garantisizdir. Ancak fikri koruması olmayan ürünlerin bu konuda hiç şanslarının olmadığı da akıldan çıkarılmamalıdır.

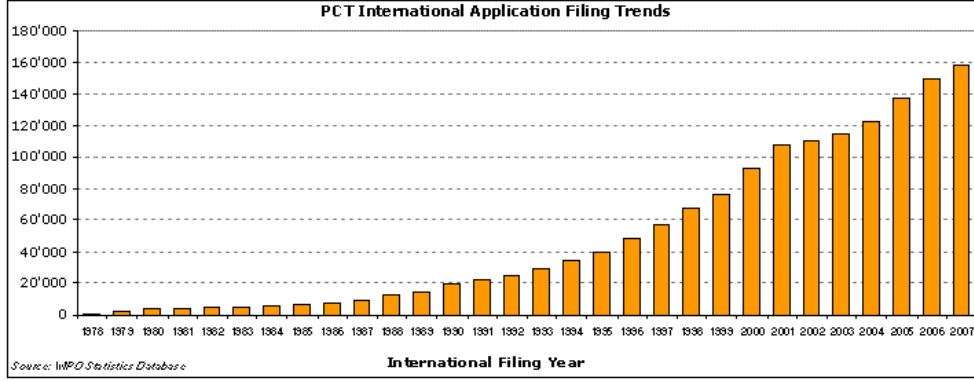
Özellikle günümüzün küresel bir köye dönen dünyasında uluslararası koruması olmayan fikir yada ürünün getirilmesinin olmayacağı aşikar bir gerçektir. Hal böyle olunca, hepsi başarılı olmasa bile içlerinden bazılarının başarıya ulaşacağını umud ederek yenilikçi fikir ve ürünler için patent alma yolunda gidimesi gerekmektedir.

Uluslararası rekabet gücünü artırma gayesiyle oluşturulan bir Milli Yenilik Sisteminin üreteceği mal ve hizmetlerin “uluslararası fikri koruma” ya muhtaç olduğu tartışılmayacak bir gerçektir. Uluslararası arenada rekabet edecek ürün, hizmet ve fikirlerin -en azından faaliyet gösterilen ülkelerde- fikri haklarının korunması gerekmektedir. MYS sistemimizde bu konu ciddiyle ele alınmış olmasına ve devlet tarafından güçlü bir patent desteği verilmesine rağmen sistemde zafiyet görülmektedir. Zayıflığın nedenlerinin çeşitli olması nedeniyle, problemler alt başlıklar şeklinde sunulacaktır. Ancak öncelikle uluslararası patent koruma sistemine kısa bir göz atmakta fayda var.

Patent Cooperation Treaty, yada yaygın olarak bilinen adıyla PCT, Birleşmiş Milletler nezdinde imzalanmış olan, ve patent müracaatlarını kolaylaştırmayı ve hızlandırmayı hedefleyen bir anlaşma olup, Birleşmiş Milletlerin en geniş katılımı olarak imzalanmış anlaşmalarından birisidir. Bu anlaşmaya göre BM tarafından kurulan World Intellectual Property Organisation, (WIPO) uluslararası patent başvuruları için merkez haline gelmekte, yapılan başvurular dünyada çeşitli gelişmiş ülkelere dağıtılmış olan International Search Authority, (ISA) lerde incelenmekte ve “patentlenebilir” raporu verilmektedir. Bu patentlenebilir raporu kendi başına bir “patent” olarak kabul edilmemekle beraber, bu rapor PCT anlaşmasını imzalayan bütün ülkeler tarafından kabul edilmekte, dolayısıyla patent müracaat sahibi patent korumasının olmasını istediği ülkelere bu raporla müracaat ederek resmi patent işlemlerine başlayabilmektedir.

PCT Sisteminin en önemli getirilerinden birisi “patentlenebilir” raporunun 3 ay gibi kısa bir süre içerisinde alınabilmesidir. Raporun böyle kısa bir süre içinde alınması başvuru sahibine başvurusunun kalitesi hakkında fikir vermesi açısından çok kıymetli olmaktadır.

PCT sistemi aracılığıyla yapılan patent başvurusu sayısı 2 milyonu geçmiş bulunmakta ve sistem bir çok gelişmiş ülke tarafından yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bakınız Şekil 1.

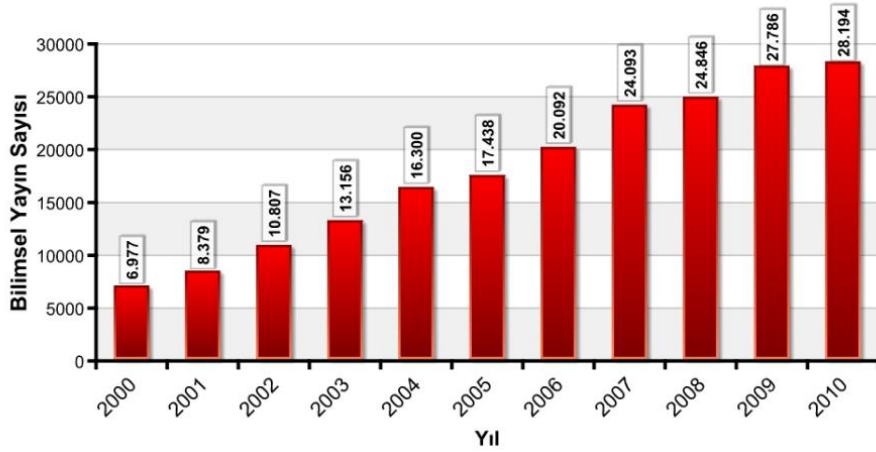

Şekil 1. Yıllara göre PCT başvurusu sayısında artış. Toplam başvuru sayısı şu anda 2 milyonu aşmış durumdadır. Kaynak: www.wipo.int

2.2 İnovasyon Zincirindeki Problemler

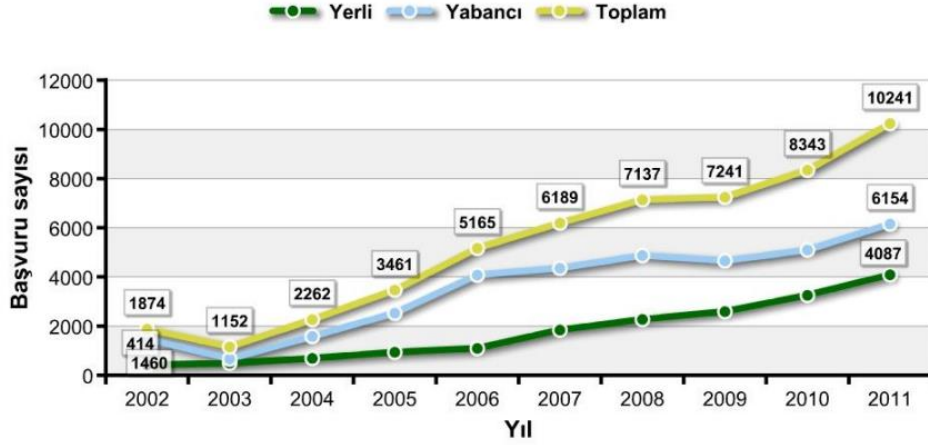
1. Ülkemizin bilimsel yayın sayısı artmış olmakla beraber patent sayısında orantısız bir şekilde artış olmamıştır. Son yıllarda bilimsel makalelere verilen teşvik ile makale sayısında önemli bir artış olmuş, fakat bu yerli yada PCT başvuru sayısına aynı orantıda etki etmemiştir.

Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı

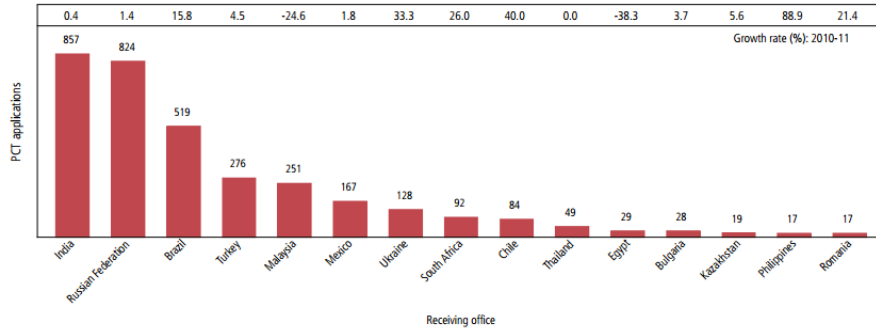
Şekil 2. Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısı Kaynak: Thomson's ISI Web of Science (TÜBİTAK ULAKBİM)

Aşağıda verilen şekillerde Türkiye'nin makale sayısı, yerli ve PCT bazlı patent başvurusu sayısı gösterilmiştir. Özellikle PCT başvurularında Türkiye'nin başvurusu sayısı kendi kategorisindeki bazı ülkelere göre düşük kalmıştır.

Şekil 3. Yerli patent başvurusu sayısının yıllara göre değişimi. Kaynak TPE.

Figure A.1.3: PCT applications at top 15 receiving offices of middle-income countries, 2011

Note: The figures given for PCT applications filed in 2011 are WIPO estimates.

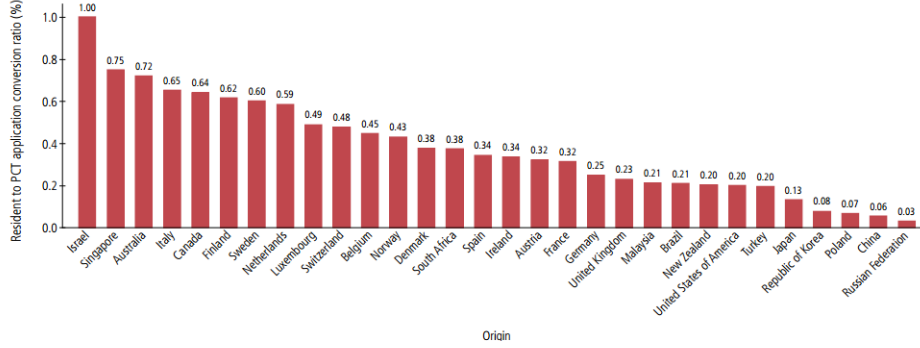
Source: WIPO Statistics Database, March 2012

Şekil 4. Türkiye orijinli PCT başvurusu sayısı. Kaynak WIPO

2. Türkiye kaynaklı patent başvurularının PCT başvurusuna dönme oranındaki düşüklük

WIPO tarafından yayınlanan istatistiklere göre Türkiye kaynaklı başvuruların PCT başvurusuna dönme oranı %20 civarındadır.

Figure A.2.6: Conversion ratio of resident patent applications to PCT applications, 2011

(bilimsel yayın vs aptent son 10 yıl)

3.PCT Başvuru ücretlerinin yüksekliği

Türkiyede yapılan PCT başvuru sayısının kendi gurubundaki ülkelere nazaran düşük olduğu göze çarpmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Türkiye için öngörülen başvuru ücretinin yüksekliğidir. PCT başvuru ücretleri ülkelere göre değişiklik arz etmektedir. PCT başvurusu için bir Çin vatandaşı 475 USD, bir Rus vatandaşı 358 USD öderken bir Türk vatandaşının 2560 USD başvuru ücreti ödemesi gerekmektedir. Başvuru ücretlerindeki bu olağanüstü dengesizlik Türk başvuru sayısını olumsuz olarak etkilemektedir.

3. Sonuç ve Problemlere Çözüm Önerileri

Yukarıda belirtilen problemler için çözüm önerileri aşağıda listelenmiştir.

1. Türkiye WIPO nezdinde International Search Authority (ISA) olma yolunda gerekli teşebbüsleri yapmalı ve Türkiyeden yapılan başvuruları hızlı bir şekilde uluslararası PCT standartlarında değerlendirme yeteneğini edinmelidir. Bu tür bir teşebbüs hem başvuru ücretlerinin azalmasına, hemde bu yeteneğin ülke içerisinde çoğalmasına neden olacaktır.
2. Türkiye'nin PCT başvuru ücretlerinin azaltılması için gerekli teşebbüslerde bulunulması yerinde olacaktır. Bu tedbir her ne kadar bir önceki şıkta verilen yerli Isa kurulması kadar kalıcı bir çözüm olmasada, yerli ISA kuruluncaya kadar başvuru ücretlerinde bir takım kolaylıkların gösterilmesi faydalı olabilir.
3. Akademisyenlerin patent konusundaki ilgisini ve bilgisini artıracak çalışmalar yapılmalı, akademisyenler bu konuda uzmanlaşmaya teşvik edilmelidir. Akademisyenlerin patent konusunda uzmanlaşmaları üniversite-sanayi işbirliğini artırabilecek çok önemli bir unsur olabilir. Patent dünyasına aşinalık akademisyenlerin reel sanayi problemlerine yönelmelerini sağlayacağı gibi, onların

öğrencilerine vardıkları dersten sanayi ile olan ilişkilerine kadar pek çok konuda pozitif bir etkiye bulunacaktır.

4. Özellikle yüksek lisans ve doktora seviyesindeki öğrencilerin patent okuma ve yazma becerilerinin artırılması için dersler verilmesi ileride yapılacak bilimsel çalışmaların patente dönüşmesini sağlayacağı gibi sanayide çalışacak olan bu kimselerin bu bilgiyi sanayiye aktarmasına vesile olacaktır.
5. Türk patent sistemi hızlandırılıp kolaylaştırılarak Türkiye yalnız Türk vatandaşları için değil, dışardan başvuracak yabancılar içinde cazip hale getirilmelidir. Bu sayede Türkiyemizi dünyanın belli başlı “Fikri Ürünler” (IP) cazibe merkezlerinden biri haline getirebiliriz.
6. Hali hazırda TÜBİTAK tarafından verilmekte olan patent desteği çok faydalı bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak patent başvuruları çoğaldığı zaman bu desteğin sürdürülebilir olması zorlaşacaktır. Bu nedenle ülke dışında başvuru yapılması düşünülen yerlerde TÜBİTAK tarafından antlaşmalı yerel patent ofislerinin ihdas edilmesi ve patent başvurularının bu bürolar aracılığıyla TÜBİTAK kontrolü altında yapılması masrafları azaltacağı gibi işleride hızlandıracaktır.

Kaynakça

1. Antony, S. The little black box of Innovation, Harward Business Review Press 2011
2. Antony, S. “Innovation is a Discipline, Not a Cliche” Harward Business Review Blog Network. <http://blogs.hbr.org/2012/05/four-innovation-misconceptions/>
3. İmamoğlu, S. Z., Açıkgöz, A. “Milli yenilik Sistemleri ve Türkiye İçin Öneriler”, Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi Cilt 1 Sayı 169-96.